

Major gšt. Frant. P a p o u š e k:

Tanky ve světové válce a dnes.

Úvodem.

Moderní tanky se liší velmi značně svými technickými vlastnostmi od tanků světové války 1914—1918. Množství tanků, kterého bylo použito v bojích v této válce, bude najisto větší ve válce budoucí. Přes to studium zkušeností ze světové války 1914—1918 je pro nás něčím více, než pouhým zájmem o historii. Zkušenosti s tanky v letech 1917—1918 nám ukazují, kterak nová zbraň má vliv na taktiku, a jsou nám ukazovatelem toho, jak je třeba připravovat tankový útok na nepřítele v obraně, jak upravit vzájemnou spolupráci s pěchotou. Konečně nám právě toto studium dokazuje, jak je důležité, aby taktik dovedl využít prostředků, které mu k bojovým účelům dává technika.

Není účelem tohoto článku do podrobností rozbírat historii tanků světové války a dnešního jejich vývoje, nýbrž podat v hrubých rysech náčrt technického a taktického vývoje problémů této moderní zbraně jako pomocníka pěchoty, a ukázat, jsou-li rozdíly mezi tanky světové války a dnešními s hlediska technického a taktického.

Vznik tanků.

Studujeme-li válečné dějiny, shledáme se s bojovými vozy nejrůznějších vzorů již v nejstarších epochách válek. Jejich trvání však bylo vždy celkem krátké, protože jejich brnění bylo nedostatečné. Byly uváděny do pohybu buď silou lidskou nebo zvířecí, což bylo právě příčinou, že zanikly, neboť bylo-li by bojové vozidlo dostatečně obrněno, nestačila by ani lidská ani zvířecí síla, aby bylo uvedeno do pohybu na bojišti. Takto omezená možnost pohybu starých bojových vozů byla zvětšena ještě tím, že jejich pohyblivost v bezcestném terénu byla velmi špatná.

Bojový vůz, který by mohl vzdorovat střelám obyčejných zbraní pěchoty, bylo možno sestrojiti teprve tehdy, když byl vynalezen výbušný motor a pásy. To se stalo v době, když již dřívější bojové vozy upadly úplně v zapomenutí. Několik málo let před světovou válkou byly vypracovány projekty, a dokonce i modely bojových vozů s použitím výbušného motoru a pohybu na pásích. Leč tehdejší odpovědní vojenští činitelé nevěnovali dostatečné pozornosti těmto vynálezům. Příčin je mnoho, a jednou z nich je právě názor na příští válku, který byl tradován ve všech armádách po válce rusko-japonské r. 1905. V této válce se totiž ukázala velká defensivní hodnota ukrytých a dobře zastřešených kulometů, a zvláště, když byly chráněny zákopy a drátěnými překážkami. Po této válce si měli tudíž tehdejší vojáci uvědomit, že příští válka bude vedena ve znamení dlouhých linií dobře vybudovaných zákopů, vyplněných větším množstvím kulometů, než tomu bylo ve válce rusko-japonské, a že tyto zákopy a kulomety budou opět chráněny drátěnými překážkami. Měli si uvědomit, že v příští válce bude nutno řešit problém, jak zdolat takto organisovanou obranu. Bylo všeobecně uznáváno jediné možné řešení, které kladlo vše na dělostřelectvo, a proto také této zbraní byla věnována velká péče a pozornost, jak co do početnosti, tak i co do ráží.

Kdyby se byli tehdejší vojáci dobře zamyslili nad tímto problémem, kdyby jej byli pečlivě studovali, kdyby si byly generální štáby učinily jasnou představu o příští válce a o problémech, které v ní bude třeba řešit, byly by jistě pochopily velké možnosti vzkríšených, dávno zapomenutých bojových vozů v moderní, dokonalejší formě. Že by ve světové válce 1914 až 1918 byla bývala ve výhodě ta armáda, která by byla do ní šla se značným množstvím modernějších bojových vozů, o tom nelze pochybovat, zrovna tak jako o tom, že by průběh této války byl býval jiný.

Těchto možností, které armádám dala technika, nebylo jimi před světovou válkou využito, a stálo to mnoho zbytečně ztracených životů a peněz, než si tvrdá skutečnost vynutila pečlivější a vážnější řešení problému útoku na obráncův systém kulometů a zákopů chráněných drátěnými překážkami, problému, který se stal akutním již po prvních měsících světové války.

První, kdo pochopil nutnost a možnost vzkríšení bojových vozů při využití výbušného motoru a pásů, byl plukovník anglické armády *Suinton*, který naléhal na jejich výrobu již v říjnu 1914. A tak v únoru 1915 započato zkoušení tanku *Mark I* a 15. září 1916 byly jich dvě roty (50 tanků) vrženy do útoku na *Sommé*. A tak vidíme, že od vyslovení požadavku, aby bylo vyrobeno bojové obrněné vozidlo, do doby, kdy se objevilo na bojišti, uplynula téměř dvě léta.

Organisace tankových jednotek ve světové válce.

První tanky byly v Anglii organisovány v samostatné roty o 4 četách po 6 vozech. Každá rota měla celkem 25 tanků. Všechny tankové roty byly

sloučeny v jednu velkou jednotku, která se jmenovala „těžký oddíl kulometného sboru“. Tento název byl volen vzhledem na utajení tanků jako nové zbraně. K tomuto pojmenování došlo v červenci r. 1916. Po prvních bojích tanků na podzim r. 1916 bylo přikročeno k reorganisaci tankových jednotek, jejímž výsledkem byla v lednu r. 1917 tato organisace:

3 tankové rotý tvořily prapor tanků. Tanková rota byla jako dříve složena ze 4 čet, avšak četa měla již jenom 5 tanků. Celkem měl prapor i se záložními tanky 72 vozů. Počet čet v rotě a počet vozů v četě se však ještě měnil podle typu použitého materiálu. Tak na př. rota tanků Mark V měla 4 čety po 3 vozech, kdežto rota tanků Mark V s hvězdičkou měla 3 čety po 4 vozech a rota středních tanků Whippet měla 4 čety po 4 vozech.

3 prapory tanků pak tvořily tankovou brigádu.

V červenci r. 1917 bylo pojmenování všech tankových jednotek „těžký oddíl kulometného sboru“ změněno na „tankový sbor“. Zároveň bylo v Anglii rozhodnuto, aby dosavadní počet — 9 praporů — byl zvětšen na 18 tankových praporů.

Ve Francii byla nejmenší taktickou tankovou jednotkou četa, která byla složena u tanků Renault (lehkých) z 5 vozů, u tanků Schneider a Chamond ze 3 vozů.

Tankové rotý tvořily prapory; ty byly samostatné a nebyly slučovány ve větší tankové jednotky.

Uvedené organisace zůstaly až do konce světové války.

Organisace tankových jednotek v dnešní době.

Základní bojovou jednotkou tanků je četa. Tu pak se shledáváme s různým počtem bojových vozů podle druhu a podle účelu, ke kterému má být tanků použito.

U jednotek velmi lehkých a rychlých tanků, kterých se používá k zvědné činnosti u vyšších jezdeckých anebo rychlých jednotek, setkáváme se s četami o 7 bojových vozech. Četa je rozdělena na 2 poločety po 3 vozech a na vůz velitele čety; každá poločeta má svého velitele. Vedle toho se však shledáváme s četami velmi lehkých a rychlých tanků, jež mají 5 bojových vozů (1 vůz velitele čety a 2 poločety po 2 vozech).

U jednotek lehkých rychlých tanků mají čety většinou po 3 bojových vozech, ačkoli není vzácná organisace čety o 5 bojových vozech.

Četu lehkých rychlých tanků o 3 bojových vozech může velitel čety v boji snadněji ovládat a řídit, i když by bylo porušeno velení četě radiem, zvláště v terénu značně zvlněném a méně přehledném, neboť šířka její bojové sestavy se pohybuje mezi 200—400 m; nevýhodou je její menší bojová životnost, neboť jsou-li vyřaděny 2 její vozy z boje, přestává být četou a základní bojovou jednotkou.

Četa lehkých rychlých tanků o 5 bojových vozech se dá v boji těžce ovládat a řídit, je-li porušeno spojení radiem, a v terénu značně zvlněném a méně přehledném; její bojová životnost je větší než čety o 3 vozech. K průzkumné činnosti u jezdeckta, motomechanisovaných anebo mechanisovaných jednotek se lépe hodí než četa o 3 vozech, neboť, jsouc rozdělena na 2 poločety, může obsáhnout širší pásmo.

Nejnižší taktickou jednotkou lehkých rychlých tanků je rota o 3 nebo 4 bojových četách. Vedle těchto čet má zpravidla četu pomocnou. Rota o 3 bojových četách má 1 vůz velitele rotý a čety zpra-

vidla po 5 vozech, tedy celkem 16 bojových vozů, rota o 4 bojových četách má 1 vůz velitele roty a čtyři po 3 vozech, tedy celkem 13 bojových vozů.

Není-li rota lehkých rychlých tanků v útoku přidělena pěchotě, aby ji doprovázela, vede velitel roty osobně rotu v útoku.

Úplně soběstačnou taktickou jednotkou je prapor tanků, složený zpravidla z velitelství praporu se štábem, ze 3 bojových a z 1 pomocné roty. Má všechny prostředky k zásobování vším potřebným materiálem a k opravě havarovaných a poškozených vozidel; jde o opravy menší, které netrvaly příliš dlouho. Kromě toho má určitou zálohu tanků a personálu.

Bojové roty praporu mají buď všechna vozidla stejného typu nebo část rot má vozidla jednoho a část druhého typu (prapory smíšené).

Větší tankovou jednotkou je pluk s velitelstvím pluku o 2—3 praporech tanků buď stejného nebo různého typu tanků a s příslušnými orgány administrativními a pomocnými.

Vyšší tankovou jednotkou je brigáda, mající velitelství brigády a jemu podřízené obvykle 2 pluky tanků.

Ve většině moderních armád je svěřeno řízení výcviku tankových jednotek a dozor na ně inspektorovi tankových jednotek nebo inspektorovi útočné vozby vůbec.

Srovnáme-li nyní organizaci tankových jednotek, jak se vyvinula ve světové válce 1914—1918, s organizací nynější, shledáváme, že se nijak podstatně nezměnila, a že v nynější době není tankového sboru, jak tomu bylo v Anglii.

Vlastnosti tanků světové války a tanků nynějších.

I.

Všeobecně lze říci, že ve světové válce bylo použito převážně tanků těžkých. Z nich to byly:

1. V Anglii tanky Mark I, IV a V. Kromě těchto tanků byly vyrobeny ještě tanky Mark II, III, VI—IX, ty však zůstaly většinou jenom tanky pokusnými. Průměrná váha těchto různých typů byla okolo 30 t, maximální rychlost na rovině nepřesahovala až 10 km/1 hod., výzbroj kulometry a malorážná děla; brnění u tanků Mark I chránilo proti obyčejným puškovým a kulometným střelám, u pozdějších typů již i proti průbojným střelám ručních zbraní pěchoty, délka jejich byla od 9 do 12 m, okruh působnosti nepřesahoval 65 km. Tanky od Mark I do Mark V s hvězdičkou byly v základě stejné konstrukce, a lišily se jen různým technickým zlepšením, jež se projevilo ve zvětšení maximální rychlosti, ve zvětšení překročitelnosti překážek, v zesílení brnění a v zlepšení zařízení pro řízení tanků a v zesílení motoru.

2. Ve Francii tanky Schneider (13·5 t, rychlost na bojišti maximálně 4 km/hod., 1 dělo 75 mm a 2 kulometry, 6 mužů osádka, okruh působnosti 60 km), tanky Chamond (23 t, 1 dělo 75 mm a 4 kulometry, maximální rychlost na bojišti 4 km/hod., okruh působnosti 60 km, osádka 9 mužů).

Střední tanky byly konstruovány jen v Anglii, a jsou známy jako značky A, B a C. Ty se vyznačovaly poněkud větší maximální rychlostí (13 km/hod. na rovině a na dobré půdě) a značně zvětšeným okruhem působnosti (120 km). Překračovaly zákopy široké 2·4 m.

Lehké tanky byly zkonstruovány jen ve Francii jako všeobecně známé tanky Renault.

O všech tancích světové války lze říci, že byly technicky velmi nedokonalé; jevílo se to v nespolehlivosti motorů, v krátkém životě pásů, v malé maximální rychlosti a pohyblivosti (velmi namáhavé a pomalé řízení tanku), v špatné viditelnosti z tanků, v malém okruhu působnosti (vyjma anglický střední tank značky A). Naopak všechny tanky světové války se vyznačovaly možností překonávat velmi široké horizontální překážky (značná délka — 9—12 m — u tanků těžkých).

Všechny tanky světové války, vyjímajíc anglické střední tanky a francouzské, byly určeny k doprovodu a podpoře pěchoty při průlomu opevněného nepřátelského obranného postavení. Střední tanky anglické, z nichž bylo v bojích použito jen tanků značky A, byly určeny k využití úspěchu po průlomu nepřátelského obranného postavení buď s pěchotou nebo, hlavně, s jezdeckem. Potřeba takového tanku, rychlejšího a s velkým okruhem působnosti, se ukázala naléhavou po známé bitvě u Cambrai (22/11—6/12 1917), kdy bylo tanků ponejprv použito ve větším množství a správným způsobem, ale kdy právě pro špatné technické vlastnosti dosavadních těžkých tanků nemohlo být využito tak značného a rychlého úspěchu, získaného právě s pomocí tanků. Těžké tanky tehdejší se prostě k využití úspěchu nehodily. A třebaže střední tank značky A, s jehož konstrukcí bylo započato již koncem roku 1916 a jež počali Angličané vyrábět rychleji roku 1918, nedokázal mnoho jednak pro mnoho technických nedostatků, jednak pro určité chyby taktické, přece bylo dosaženo alespoň toho přesvědčení, že je třeba zvítězit nejenom přímo na bojišti, nýbrž i v operativní hloubce a že k tomu mohou přispět jenom tanky velmi rychlé, které by měly velký okruh působnosti.

Lehké tanky Renault (francouzské) byly určeny k podpoře útoku pěchoty v poloposiční válce nebo k podpoře postupu pěchoty po průlomu zákopového systému opevněného obranného postavení nepřítele, kdy nastávají vlastně podmínky poloposiční války.

Proč asi Francouzi konstruovali lehký tank? Pplk. Martel v svém díle „In the wake of the tank“ praví: „Francouzi používali ve světové válce nejvíce lehkých tanků. V samém počátku byli toho názoru, že cestu pěchotě přes hlavní systém zákopů v nepřátelském obranném postavení může razit dělostřelectvo, a že je třeba lehkých a pohyblivých tanků k podpoře pěchoty, když již pronikla tímto hlavním zákopovým systémem a dostala se do poměrů poloposiční války.“ O dalších důvodech, které asi vedly Francouze ke konstrukci lehkých tanků, praví A. Sluckij v článku „Bojevíje dějstvija tankov“ toto: „Jsme toho mínění, že to byla především snaha vyrobit stroj méně zranitelný a rychlý, pak snaha získat možnost přísunu tanků co nejbližší k frontě na autech, neboť okruh působnosti tanků byl jen několik desítek kilometrů a delší přesuny tanků po vlastní nápravě nebyly možné.“

Myslím, že ještě jedním důvodem, proč Francouzi konstruovali převážně lehké tanky, byla právě — řekl bych — chatrnost a špatná materiální hodnota tehdejších tanků. Víme ze zkušeností za světové války, že velmi značná část tanků, určených k útoku, utrpěla těžké poruchy i při krátkých přesunech, a nemohlo jich být v brzké době použito v boji. Na příklad v prvním tankovém boji v září 1916 došlo do nepřátelského postavení z 50 tanků, jichž tehdy bylo v útoku použito, jen 9, a do celé hloubky útoku pronikl jen tank jediný. A příkladů, kdy značná část tanků byla neschopna boje již během přísunu z vykládacích míst k frontě, dalo by se z historie tanků světové války uvést mnoho.

Technické nedostatky tanků světové války byly zmírněny soupeřem Ententy — Němci, kteří, podceňující až do bitvy u Cambrai tanky jako zbraň útočnou, nevěnovali náležitou pozornost účinné aktivní protitankové obraně. Je známo, že to jediné, co až do ukončení války udělali pro hodnotnější aktivní obranu proti tankům, bylo vybavení pěchoty průbojným střelivem a t. zv. „Tankbüchse“, zbraní na obranu proti tankům naprosto nevyhovující a nedostatečnou.

II.

Charakteristickými vlastnostmi dnešních tanků, určených k podpoře pěchoty jakýmkoli způsobem, jsou velká maximální rychlost, pohybuující se mezi 20—45 km/hod., velká taktická pohyblivost, plynoucí ze snadného řízení tanku a překonávání značně širokých horizontálních překážek, buď jich překrytím, přebroděním anebo přeplaváním, a vertikálních překážek, velký okruh působnosti (přes 200 km), naprostá odolnost pancíře proti obyčejným i průbojným střelám ručních zbraní pěchoty a omezená odolnost pancíře proti malorážním dělům proti útočné vozbě, značně zlepšená viditelnost z tanku pomocí stroboskopů a episkopů, zlepšené podmínky řízení (velení) tankových jednotek v boji i mimo něj, a pro spojení uvnitř tankových jednotek i těchto jednotek s jinými zbraněmi (pěchotou, dělostřelectvem a letectvem) pomocí radiotelegrafie a radiotelefonu, zlepšené podmínky pro větrání tanků a pro ochranu proti bojovým chemickým látkám, spolehlivé a velmi výkonné motory i velmi trvanlivé pásy, hodnotná a početná výzbroj (děla malých ráží a těžké kulometry).

Všeobecné zásady pro taktické použití tanků ve světové válce a v přítomné době.

Když se tanky ve světové válce objevily na bojištích, byly již vyjádřeny základní zásady pro taktické jejich použití. Podle pplk. Martela byl to prý anglický plk. Suinton, který již v únoru r. 1916 napsal pojednání o taktickém použití tanků. Hlavní zásady pro jejich použití, podle nichž bylo po prvé použito tanků v bitvě u Cambrai v listopadu 1917, byly tyto:

- použití tanků s překvapením,
- „ „ ve velkém a dostatečném množství,
- „ „ současně na široké frontě,
- „ „ ve vhodném terénu.

Tyto staré základní zásady zůstávají základními i v nynější době, mění se však poněkud jejich význam a chápání. Operativně taktické změny v starých základních zásadách o použití tanků jsou důsledkem velmi značného technického zlepšení moderních tanků, značné početnosti hodnotných protitankových zbraní a velkého počtu tanků, jimiž budou v budoucí válce vybaveny moderní armády.

Použití tanků s překvapením.

V bojích tanků v letech 1917—1918 bylo spatřováno zajištění překvapení v tom, že byla snaha utajit obránci přítomnost tanků na úseku fronty, na němž byl připravován hlavní útok, ofensiva.

V příští válce se sotva podaří utajit přítomnost tanků na frontě. Na úseku fronty, na němž bude chtít některá z bojových stran provést nápor, aby zdolala odpor nepřítele, bude musit vykonat pečlivější a důkladnější průzkum předpolí, předního okraje obranného postavení a celé jeho hloubky. Bude třeba očistit předpolí toho obranného postavení od předsunutých,

zbrani navzájem se podporujících palbou a chráněných úpravou terénu od pasivních překážek různého druhu, zvláště však protitankových. To se stane různými akcemi, které budou předebrány k hlavnímu útoku, a které se sotva kdy obejdou bez pomoci tanků. Kdyby byly tyto akce prováděny bez pomoci tanků, byly by obtížné a mohly by znamenat ztrátu času v prospěch obránce.

Může se namítnout, že se nedosáhne překvapení tankového útoku a útoku vůbec, použije-li se tanků již v předebrání útoku na hlavní obranné postavení nepřítele. Je taková námitka správná? Odpověď hledejme v srovnání mezi použitím tanků ve světové válce 1914—1918 a použitím jich ve válce příští.

Ve světové válce se používalo tanků k podpoře útoku pěchoty vesměs na směrech anebo, lépe, v pásmech, v nichž byl veden hlavní nápor. To mělo za následek, že, zjistil-li obránce přítomnost tanků za určitým úsekem nepřátelské fronty, věděl určitě, že na tom úseku fronty bude použito tanků, že tam bude veden hlavní nepřátelský nápor, a že tam chce nepřítel dosíci průlomů obranného postavení a rozhodného úspěchu.

V příští válce nebude tanků používáno toliko k podpoře útoku na hlavní obranné postavení nepřítele, nýbrž bude jich používáno ve všech údobích boje, t. j. ve střetnutí, při zjednávání dotyku a v zahajovacích bojích, v obraně i v ústupových operacích. Bude jich tudíž používáno jak k podpoře útoku na hlavní obranné postavení, tak i při různých akcích přípravných, při předebrání hlavního boje. Je tudíž logické, že, objeví-li se někde na frontě tanky v akcích pomocných, nebude tím nepříteli prozrazeno, kde chce soupeř vést nebo kde povede hlavní a rozhodující nápor.

A jestliže ve světové válce bylo shledáno utajení směru nebo pásma hlavního náporu mimo jiné v tom, že tanky byly přisunovány k frontě co nejtěsněji před útokem, musí být v příští válce starostí příslušného velitelství, aby utajilo nepříteli prostoru, v nichž bude před útokem soustředěna masa tanků, nutná k podpoře hlavního náporu na zvoleném směru nebo ve zvoleném pásmu.

Použití tanků ve velkém a dostatečném množství.

Této zásady, která byla vyslovena již v únoru r. 1916, tedy za dlouho do prvního použití tanků na francouzském válečném poli, bylo použito teprve v bitvě u Cambrai koncem listopadu r. 1917. Víme, že se prvního útoku s tanky na Sommě 15. září 1916 zúčastnily všeho všudy 2 roty tanků Mark I, tedy celkem 50 tanků. V bitvě u Cambrai se zúčastnilo útoku na frontě široké asi 8 km, 476 tanků, z nichž bylo 378 bojových a 98 zásobovacích.

Jak byla ve světové válce chápána zásada o použití velkého množství tanků při útocích? — Tanky měly útočit v husté soustavě do šířky a měly být ucleněny též do hloubky, dozadu, t. j. měly být vytvořeny velké zálohy tanků. Těmito zálohami měl být neustále živěn tankový útok. Studujeme-li tankové útoky ve světové válce ve Francii, shledáváme, že jen ve velmi řídkých případech bylo dosaženo nebo dbáno požadavku velkých záloh tanků, neboli uclenění velkého počtu tanků dozadu. Jednou z bitev, v níž bylo uskutečněno vytvoření velké zálohy tanků, je bitva u Soissonu, v níž bylo dáno k dispozici asi 300 tanků, z nichž 130 tanků Renault ponecháno jako záloha, tedy více než $\frac{1}{3}$ všech tanků.

Nebereme-li v úvahu, že na př. v bitvě u Cambrai r. 1917 byly určeny tanky též k útoku na německé dělostřelectvo a v srpnu r. 1918 tanky střední

značky A byly určeny k spolupráci s jezdecktvem při využití úspěchu, protože ve skutečnosti k splnění těchto úkolů nedošlo, můžeme říci, že tanky tvořily vesměs jen jeden sled — sled doprovodu pěchoty. Významem bojového učenění tanků bylo rozdělení jich divisemi na pěší pluky, těmi pak na pěší prapory a dále na pěší roty, při čemž bylo normálním zjevem, že pěšímu praporu byla obvyčejně přidělována jedna četa a divisi jeden prapor tanků. Průměrně připadalo na 1 km útočné fronty asi 25 tanků. Uvážíme-li, že úkolem tanků ve světové válce byl doprovod pěchoty, můžeme říci, že tato hustota tanků byla dostačující. Při průlomech silně opevněného a vybudovaného obranného postavení nepřítel (v posícní válce) byly dokonce tvořeny jakési smíšené skupinky tanků a pěchoty. Měly své odůvodnění právě v podmínkách posícní války, kdy pomalé tanky byly s to pomáhat pěchotě při zdolávání nepřátelských odporů v hloubce obranného postavení s menšími ztrátami, když dělostřelectvo nemohlo poskytnout útočící pěchotě potřebnou podporu. Tyto smíšené pěchotní a tankové skupinky bude pravděpodobně nutno organisovat i v budoucí válce, nastanou-li tytéž podmínky, které nutily k jich organisování ve světové válce, ovšem budou-li tanky velmi mohutné, aby každý jednotlivý tank byl s to řešit těžké úkoly podpory pěchoty. Starý způsob použití tanků vyžadoval mnoho času, nežli byl zlomen úplně odpor nepřítel, a proto také až do konce světové války úspěch tankových útoků nepřekročil nikdy rámec úspěchu taktického. Nepřátelský odpor byl lámán postupným zasazováním nových vln tanků zálohy s nově nasazenými sledy pěchoty. Velmi nedokonalé tanky byly asi příčinou, proč byly členěny dozadu, obdobně jako útočící pěchota. Pro zničení každého obranného pásma (linie) bylo nutno mít jeden sled tanků, neboť jeden a týž sled tanků se nemohl vypořádat s několika liniemi obrany. K využití úspěchu byly nutné úplně čerstvé tanky. A tu také vidíme, že nebylo-li velkých záloh tanků nebo byly-li nedostatečné, byl úspěch útoku omezený (boje r. 1918) nebo pozbyl významu a byl úplně anulován, jak tomu bylo u Cambrai r. 1917.

V nynější době je chápána zásada o použití velkého množství tanků k útoku v pásmu hlavního náporu jako učenění masy tanků do hloubky vpřed i vzad. Jestliže ve světové válce znamenalo učenění tanků vpřed jen jeden sled, jehož účelem byl doprovod pěchoty, neboli nejtěsnější spolupráce s útočným sledem pěchoty, dnes je učenění tanků vpřed chápáno jako učenění útočné sestavy tanků na několik útočných sledů, s různými úkoly a v různých prostorech v hloubce nepřátelského obranného postavení. Učenění tanků do hloubky vzad je chápáno jako tvoření nejnepříjemnějších záloh tanků u všech vyšších velitelství, záloh nutných k živění útoku tankových útočných sledů, k rozšíření a k využití úspěchu a k pronásledování nepřítel a k čelení různým nepředvídaným náhodám a nehodám. Takto chápáný útok spoustou tanků má proti útoku ze světové války tu výhodu, že nejen dovoluje živit útok z hloubky, zezadu, nýbrž, že již v samém začátku otrásá nepřátelským obranným systémem v celé jeho hloubce.

Srovnáme-li význam a účel zálohy tanků podle pojetí tankových útoků ve světové válce s významem podle pojetí nynějšího, vidíme, že musily být zálohy tanků velké; naopak je tomu dnes, kdy tanky jsou technicky mnohem dokonalejší, kdy táž jednotka může plnit úkoly postupně v několika za sebou položených prostorech, a kdy účelem zálohy tanků je hlavně rozšířit úspěch a využít ho, čelit nepředvídaným nehodám a pronásledovat.

Zálohy tanků při útoku na nepřátelská postavení v nynější době mohou být menší, než jak toho bylo třeba ve světové válce, a to v prospěch útočného uclnění tanků do hloubky vpřed k rychlému zlomení nepřátelského odporu a k rychlému dosažení úspěchu taktického a operativního. Tyto názory na organizaci tankových útoků, t. j. členění tanků na několik útočných sledů dopředu, můžeme sledovat v armádě USA., kde se navrhuje vyslání „vedoucích tanků“ vpřed s úkolem zlomit nepřátelský odpor v hloubce obranného postavení, v armádě anglické, kde se mluví o využití tanků při útoku do týlu a do boků nepřátelské obrany, v armádě SSSR., kde se mluví o drcení nepřítele současně v celé hloubce obranného postavení až do postavení dělostřelectva, umístění štábu, spojovacích ústředí, umístění služeb, a konečně i v armádě francouzské, kde se alespoň ve vojenské odborné literatuře objevují stále častěji názory na použití tanků nejen k těsnému doprovodu pěchoty, nýbrž i k podpoře vzdálenější s cílem obráncoých dělostřeleckých postavení.

Použití tanků současně na široké frontě.

Jako v tankových bojích v letech 1917—1918, tak i dnes je účelem útoku tanků současně na široké frontě znemožnit obránci, aby soustředil všechny své prostředky aktivní obrany proti tankům v prostoru, v němž je veden tankový útok, a tím dosáhl buď zhroucení tankového útoku nebo alespoň omezení úspěchu.

Ve světové válce bylo obvyčejné dělostřelectvo s koňským potahem hlavním prostředkem aktivní obrany proti tankům.

Dnes však jsou mnohem modernější a početnější aktivní prostředky obrany proti tankům, hlavně speciální protitanková děla, jež lze rychle přemísťovat z jednoho úseku obranné fronty na druhý mechanicky. A dále pak ta okolnost, že i obránce bude v hojné míře používat tanků k obraně proti tankům útočnickovým. Tyto okolnosti nemohou dnes zůstat bez vlivu na šířku fronty, na níž bude nutno používat tanků. Bylo-li možno omezit ve světové válce útok s tanky na jedno dosti široké pásmo vzhledem na možnosti soustředění palby obvyčejného dělostřelectva s koňským potahem, nemůže tomu tak být za změněných podmínek nynějších a budoucích. Šířka fronty, na níž bude v útoku použito tanků, musí být mnohem větší, a to taková, aby nepřítel — obránce — nemohl provést protiútok silnou skupinou tanků proti tankům útočnickovým tam, kde se vede hlavní nápor. Prakticky to znamená, že všechny jednotky, které útočí na nepřátelské obranné postavení, musí být vybaveny tanky. Tím lze dosíci toho, že obránce bude nucen rozptýlit své tanky na širokou frontu a znemožnit mu, aby si vytvořil někde silnou skupinu tanků, kterou by pak provedl protiútok tam, kde se projeví hlavní nápor útočníka.

Použití tanků v dnešní době na daleko širší frontě než ve světové válce je usnadněno tím, že dnešní tanky mají větší taktickou pohyblivost než tanky typů světové války.

Použití tanků ve vhodném terénu.

Většina tankových útoků až téměř do konce r. 1917 byla vedena v terénu pro tanky velmi nepříznivém, což spolu ještě s jinými okolnostmi (použití tanků v malém množství a na široké frontě, špatné taktické použití, špatné technické vlastnosti a mnohé jiné nedostatky přípravy tankových útoků) mělo za následek, že nebylo s pomocí tanků dosaženo vážných a pronikavějších úspěchů.

Přes to, že dnešní tanky mají mnohem větší taktickou pohyblivost a snadněji překonávají různé překážky terénní než tanky světové války, bude v příští válce naprosto nutno velmi pečlivě volit terén vzhledem na nejlepší podmínky pro činnost tanků. Třebaže jsou dnešní tanky jedním z nejmohutnějších bojových prostředků, nesmí se zapomínat, že, použije-li se jich v terénu pro ně velmi těžko sjízděném, všechny jejich výborné vlastnosti a celá jejich mohutnost bude zredukována na nulu a stanou se bezmocnými vozidly. Proto je tedy volba vhodného terénu svrchovaně důležitá i v dnešní době, má-li být dosaženo maxima jistoty pro úspěch tankového útoku.

Vliv změněných technických vlastností tanků na jejich přísunk frontě a umístění před útokem.

Ve světové válce byly tanky obvykle přisunovány co nejbližší k frontě po železnici. Tak na příklad před bitvou u Cambrai roku 1917 byly tanky dopraveny po železnici na vzdálenost 5—11 km. Byla to křehkost tehdejšího materiálu, která nutila k tomuto blízkému přísunu tanků po železnici až k frontě, a také z historie tankových bojů zjišťujeme, že po každé, kdykoli se tak stalo, téměř všechny tanky dorazily do východišť útoku včas. Leč přivést tanky tak blízko k frontě po železnici bylo možno jen v posícní válce, kdy se dlouho sedělo na jednom místě a kdy bylo dosti času opravit porušené železniční trati.

V budoucí válce bude rovněž snahou přivést tanky co nejbližší k frontě, avšak v pohybové válce budou k dispozici vykládací nádraží blíže než 30 km k frontě. Úprava zničených anebo poškozených železničních tratí a objektů nepůjde tak rychle, a bude nutno přisunovat tanky k frontě po vlastní nápravě na vzdálenost několika desítek kilometrů. Byl-li ve světové válce přesun tanků po vlastní nápravě na vzdálenost 25—30 km již vážným problémem, je dnes přesun technicky velmi dokonalých tanků na vzdálenost 50 km i více výkon celkem lehký, při němž neriskujeme nic víc, než že budeme mít 5—8% vozidel s menšími poruchami, které lze ve velmi krátké době odstranit a při předvídaném boji použít.

Ve světové válce byly tanky přesunovány z vykládacích nádraží do vyčkávacích postavení, vzdálených 3-5 km od fronty, 24 hod. před útokem.

V přítomné době budou vyčkávací postavení volena zpravidla ve vzdálenosti 10—12 km od fronty, kterou chráníme tanky před soustředěnou palbou nepřátelského moderního polního dělostřelectva s větším dostřelem, než tomu bylo ve světové válce.

Vyčkávací postavení mohou být volena tak daleko také proto, že přesun tanků na 10—12 km do východišť útoku před útokem znamená pro dnešní tanky dobu 2—3 hodin (poslední 2 km přesunu budou podle situace vzhledem na zmírnění hluku motoru a pásů tanků trvat 1—2 hodiny). V příští válce mohou nastat často takové případy, že budou nuceny přisunout se k frontě do východišť útoku, resp. zasáhnout do boje přímo ze shromaždišť nebo z vykládacích nádraží vzdálených 25—30 km od fronty.

Z vyčkávacích postavení se přesunovaly tanky před samým útokem do východišť útoku, vzdálených od čáry dotyku 800—1000 m. Snahou však bylo volit východiště útoku tanků co nejbližší k nepříteli, protože, měly-li tehdejší tanky projet zbytečné 2—3 km, znamenalo to téměř vždy velké procento porouchaných tanků, jež nemohly zasáhnout do boje, a znamenalo to nejméně 1 hodinu pochodu. Na př. v útoku 18. července 1918 (jeden z největších tankových útoků světové války), kdy byla východiště útoku tanků volena daleko od nepřítelů, mohlo se zúčastnit útoku ze 324 tanků jen 225.

Všeobecně řečeno, nutnost volit východiště útoku za světové války co nejbliže k nepříteli, vyplynula z technické nedokonalosti materiálu, z jeho křehkosti, z malé rychlosti pohybu, z malého okruhu působnosti, z velké citlivosti na málo sjízdný terén. Dovedeme si jistě představit, jak bylo těžko v posílní válce najít vhodná a velmi blízká místa k nepříteli za východiště útoku, a jak obtížné bylo zastřít tanky v samé blízkosti nepřitele.

Dnes můžeme volit východiště útoku tanků 2—3 km a i více od nepřitele, ač nesmíme zapomínat, že blízká východiště tanků mají velkou výhodu, neboť tanky mohou překonat vzdálenost východiště od obranného postavení ve velmi krátkém čase. Na druhé straně si však musíme uvědomit, že v příští válce bude velmi obtížné zastřít tanky v samé blízkosti od nepřitele, zvláště když bude používáno tanků ve větším množství, a když i na přípravu útoku bude méně času.

Z á v ě r.

Hodnotíme-li zkušenosti, získané s tanky ve světové válce 1914—1918 se zřetelem na dnešní velký pokrok v konstrukci tanků, který vedl k změně názoru na taktické jich použití, docházíme k závěru, že základní taktické zásady, vyřčené při jich zrození, platí i dnes. V historii použití tanků najdeme rovněž velmi mnoho příkladů pečlivé přípravy a provedení tankového útoku v těsné spolupráci s pěchotou i druhými zbraněmi, a ty nám mohou být vzornými příklady i v nynější době.

Problém taktického použití tanků v budoucí válce bude mnohem složitější, než tomu bylo ve světové válce, neboť se značně zvětšila rychlost tanků, množství, v jakém jich bude používáno, a změnily se značně v neprospěch tanků prostředky aktivní obrany proti nim. Přes to však, studujeme-li zkušenosti s použitím tanků ve světové válce, najdeme mnoho zajímavého a užitečného i pro dnešek, a proto je třeba, abychom historii použití tanků studovali vážně a podrobně.

Kapitán pěch. Stanislav Ž o č e k :

Asimilační schopnost branců k vojenské službě.

I. Ú v o d.

Brancova schopnost přizpůsobit se požadavkům vojenské služby je sociologicko-psychologický jev, který dosud i ve světové vojenské literatuře je velmi málo prozkoumán. Přes to však zasluhuje zvláštní pozornosti, ježto na této asimilační schopnosti závisí z velkého dílu i pozdější kvalita vycvičeného vojáka. Zvláště při krátké presenční vojenské službě anebo, hlavně, při zkráceném vojenském výcviku, který by nutně nastal při výcviku záloh ve válce, nabývá schopnost snadného včlenění do branné organizace přední důležitosti. Z téhož důvodu zasluhuje tento jev, aby byl hlouběji studován.

S hlediska nároků, které klade vojenská povinnost na brance, nutno rozlišovati trojí asimilační schopnost, a to: a) schopnost přizpůsobit se hmotným poměrům, které přináší vojenská služba, jako způsob stravování, ubytování, tělesná námaha, odolnost proti vlivům povětrnosti a p., b) schopnost přizpůsobit se vojenské kázi, vojenské životosprávě, přesnosti a hbitosti výkonů a p. a c) způsobnost hlubšího pochopení vojenských